

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาริบทและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติสาละวิน ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวิน ในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติสาละวิน และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย แบบสอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 360 คน แบบสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์หัวหน้าอุทยาน และเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติสาละวิน ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ประธานชมรมธุรกิจนำเที่ยว จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์ ได้นำมาสรุปและวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงขอสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาดำเนินวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1.1 ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยพิจารณาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ซึ่งผลการวิเคราะห์ระดับรับรู้ของนักท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ความปลอดภัย ความสามารถในการรองรับ การบริการของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสาละวิน อยู่ในระดับดี ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับพอใช้ และในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การคมนาคมหรือการเข้าถึงอยู่ในระดับต้องปรับปรุง

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติสาละวิน

จากผลการศึกษาพบว่า ที่ผ่านมายุทยานแห่งชาติสาละวินมีปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจากนายทุนผู้มีอิทธิพล ตั้งแต่ปี 2538 การจัดการกับไม้ของกลางที่ตรวจยึดในอุทยานแห่งชาติสาละวิน การปฏิบัติงานจึงเน้นไปในการตรวจปราบปรามและการตรวจสอบซ้กลากไม้ของกลาง ขณะนี้สถานการณ์การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าได้ยุติลงแล้ว ไม้ของกลางได้ซ้กลากไปเก็บรักษาที่ศูนย์การทหารม้า ค่ายอดิศร จังหวัดสระบุรี ตามนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติสาละวินอยู่ระหว่างปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงมีปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติสาละวินหลายด้าน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว และผู้ให้ข้อมูลหลักตลอดจนผลจากการสำรวจพื้นที่เสนอปัญหาและอุปสรรคของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

- 1) ขาดความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) ขาดบุคลากรที่เป็นลูกจ้างประจำเพื่อทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ
- 3) ขาดงบประมาณในการจัดการอุทยานแห่งชาติตามแผนแม่บทที่กำหนดไว้
- 4) ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหลายด้าน เช่น ป้ายบอกทางมีน้อย ไม่มีบริการโทรศัพท์สาธารณะ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยังใช้ไฟฟ้าจากเครื่องปั่นไฟ ประปาบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติยังใช้น้ำจากบ่อ ไม่จัดบริเวณที่เล่นรอบกองไฟ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพัก เช่น เตียงนอน พัดลม ชุดรับแขก กระจกส่องหน้า ไม่มีร้านอาหาร/เครื่องดื่ม และร้านขายของที่ระลึก ฯลฯ

- 5) ถึงขยะมีไม่เพียงพอ ไม่มีการแยกประเภทถังขยะ และไม่มีการคัดแยกขยะห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับบริการนักท่องเที่ยวบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สว.1 (ท่าต่าฝั่ง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สว.3 (ห้วยบง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สว.4 (แม่สามแลบ) มีไม่เพียงพอ

- 6) เส้นทางคมนาคมจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติสาละวินไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว. 1 (ท่าต่าฝั่ง) และเส้นทางแยกจากถนนสาย 1194 ไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.3 (ห้วยบง) มีความยากลำบาก

- 7) ชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้มีโอกาสแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว
- 8) ขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ไม่มีการจัดเก็บข้อมูล และผู้รับฟังความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขาดครุภัณฑ์ อุปกรณ์ในด้านสารสนเทศ

5.1.3 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ

จากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว และผลการวิเคราะห์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยยึดองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ดังนี้

- 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งต่างๆ ดังนี้
  - ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่เป็นอาหารของสัตว์ป่าบริเวณใกล้ที่พักหรือบริเวณทางเดินศึกษาธรรมชาติ เช่น หว้า มะขามป้อม สมอไทย ก่อเดือย คอแลน ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารของสัตว์ป่าและเพิ่มปริมาณสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกชนิดต่างๆ
  - เพิ่มป้ายบอกทาง จัดบริเวณที่เล่นรอบกองไฟ ประสานองค์การโทรศัพท์เพื่อขอติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะ ปรับปรุงระบบไฟฟ้าบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใช้ไฟปั่นมาใช้ระบบโซลาร์เซลล์ ปรับปรุงระบบประปาบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ จัดให้มีร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพักสร้างศาลาที่พักให้นักท่องเที่ยวบริเวณจุดชมวิว
  - ปรับปรุงเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 2 เส้นทางคือ เส้นทางสายที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปบ้านท่าต่าฝั่ง และเส้นทางแยกจากถนนสาย 1194 ไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.3 (ห้วยบง)
- 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งต่างๆ ดังนี้
  - เพิ่มจำนวนถังขยะและแยกประเภทของถังขยะ มีการคัดแยกขยะ การควบคุมดูแลแหล่งกำจัดขยะเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปรับปรุง/เพิ่มห้องน้ำ/ห้องสุขา บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.1 (ท่าต่าฝั่ง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.3 (ห้วยบง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.4 (แม่สามแลบ) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว
  - ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อของบประมาณเพิ่มเติมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามแผนแม่บทของอุทยานแห่งชาติสาละวิน

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนา
สิ่งต่างๆ ดังนี้

- จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึง
ความสอดคล้องเหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
เช่นกิจกรรมส่อง/ดูนก กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา ฯลฯ ปรับปรุงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ
จัดให้มีป้ายสื่อความหมาย

- ฝึกอบรมบุคลากรของหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เช่น
การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ การเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ การใช้เครื่องมือด้านสารสนเทศ
สำหรับลูกจ้างประจำตำแหน่งพนักงานพิทักษ์ป่าที่ยังขาดอยู่ ควรขอเพิ่มเติมจากกรมอุทยานแห่งชาติ
สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

- ประชาสัมพันธ์เชิงรุกแบบต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์
มีการจัดเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว มีผู้รับฟังความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว จัดหาครุภัณฑ์ อุปกรณ์
ในด้านสารสนเทศในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งต่างๆ ดังนี้

- ให้องค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
อุทยานแห่งชาติในทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนการพัฒนา การแก้ไขปัญหา การ
ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

- ควรให้ชุมชนแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว
การเป็นลูกหาบ การขายของที่ระลึก การขายอาหาร/เครื่องดื่ม

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการศึกษตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน
ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วมของ
องค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่

ผลการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ
สาละวิน ผลการวิเคราะห์ระดับรับรู้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ความ
สามารถในการรองรับ อยู่ในระดับดี อาจเนื่องมาจากอุทยานแห่งชาติสาละวินมีแหล่งท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี เป็นแหล่งท่องเที่ยวรอง วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติก็เพื่ออำนวยความสะดวกด้าน การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ ประกอบกับอุทยานแห่งชาติสาละวินมีพื้นที่ มากถึง 450,950 ไร่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับพอใช้ และด้านการคมนาคมหรือ การเข้าถึง อยู่ในระดับต้องปรับปรุง อาจเนื่องมาจากที่ผ่านมายุทธยานแห่งชาติสาละวินมีปัญหา การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจากนายทุนผู้มีอิทธิพล ตั้งแต่ปี 2538 การปฏิบัติงานจึงเน้น ไปในด้าน การปราบปราม ทำให้การพัฒนาขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขณะนี้สถานการณ์เข้าสู่สภาวะปกติ อุทยานแห่งชาติสาละวินอยู่ระหว่างการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ซึ่งได้กล่าวว่า องค์ประกอบ ด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับธรรมชาติเป็นหลัก รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติและแตกต่าง จากผลการศึกษาของ วัฒนาพร สุญา (2545) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาคอยดุง จังหวัดเชียงราย พบว่า คอยดุงมีศักยภาพ และความพร้อมในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ และองค์ประกอบ ด้านการมีส่วนร่วม

5.2.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ

จากการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติสาละวิน มีการจัดการระบบน้ำเสียในบ้านพัก ใช้ระบบบ่อเกรอะและบ่อซึม ซึ่งกำหนดไว้ในแบบการก่อสร้างบ้านพัก ส่วนการจัดการขยะพบว่า ถึงขยะมีน้อย ไม่มีการจัดวางถังขยะแยกตามประเภทขยะ และยังไม่มีการคัดแยกขยะบริเวณหน่วย พิทักษ์อุทยานแห่งชาติใช้วิธีการกำจัดขยะแบบฝังกลบ ส่วนบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติสาละวิน อาศัยพื้นที่ทิ้งขยะของหมู่บ้านแม่สะลาบ ซึ่งอยู่ห่างจากอุทยานแห่งชาติสาละวินประมาณ 1.5 กิโลเมตร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจำแนกเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติสาละวิน ออกเป็น 5 เขต ได้แก่ เขตสงวนสภาพธรรมชาติ เขตฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ เขตเพื่อการพักผ่อนหรือ ศึกษาหาความรู้ เขตกิจการพิเศษ และเขตบริการจัดไว้เพื่อรองรับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และบริการนักท่องเที่ยว มีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ เพื่อคุ้มครอง ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของพัชราภา บุญปัญญาโรจน์ (2545) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววนอุทยาน ภูชี้ฟ้าตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า แม้แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้ามี

ความพร้อมด้านองค์ประกอบหลักของแหล่งท่องเที่ยว เหมาะสมสำหรับการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ตาม แต่ก็พบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนา เช่น ขนาดและจำนวนป้ายสื่อความหมายยังไม่ค่อยเหมาะสม จำนวนห้องพัคน้อย สาธารณูปโภคและสาธารณูปการบางอย่างยังไม่เพียงพอ เช่น สถานที่จอดรถ น้ำใช้ และถังขยะ

5.2.3 องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติสาละวิน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับต้องปรับปรุง อาจเนื่องมาจากที่ผ่านมาอุทยานแห่งชาติสาละวินมีปัญหาเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ด้านการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับพอใช้ และด้านการบริการของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสาละวิน อยู่ในระดับดี มีการจัดฝึกอบรมเยาวชนตามโครงการค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิฐริน ไล่พันธ์ (2542) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติของนายอ ยจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้พบว่า อุทยานแห่งชาติของนายอ ย มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาให้นักเรียน เยาวชน และแตกต่างจากผลการศึกษาของ อุไรวรรณ ทองกาย (2545) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพบว่าสวนพฤกษศาสตร์ฯ ยังไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และนักท่องเที่ยว

5.2.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ที่ผ่านมามองค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นไม่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็นในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ การจัดทำแผนพัฒนาอุทยานแห่งชาติ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว การเป็นลูกหาบ การขายอาหาร/เครื่องดื่มและการขายของที่ระลึก ฯลฯ ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะในด้านการเป็นลูกจ้างชั่วคราวในสวนอุทยานแห่งชาติมีกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การจัดนิทรรศการ การออกร้านในงานประเพณีประจำปีของท้องถิ่น การช่วยเหลือด้านยานพาหนะแก่โรงเรียนและชุมชน ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติสาละวิน ได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น จึงได้เสนอนายอำเภอแม่สะเรียง แต่งตั้งคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสาละวิน ตามคำสั่งนายอำเภอแม่สะเรียง ที่ 218/2548 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2548 ซึ่งประกอบไปด้วย

นายเฉลิม ปวงคำคง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นประธานกรรมการ กำนันตำบลแม่คง กำนันตำบลแม่ขาม เป็นรองประธานกรรมการ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติสาละวิน เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอื่นซึ่งประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและตำบลแม่ขาม ปลัดอำเภอผู้ประสานงาน ประจำตำบลแม่คง หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ มส.12 (ห้วยสิงห์) และหัวหน้าหน่วยประสานงาน ป้องกันรักษาป่า ที่ 2 (แม่สะเรียง) เนื่องจากเพิ่งแต่งตั้งคณะกรรมการจึงยังไม่มีผลการดำเนินงาน ของคณะกรรมการ สอดคล้องกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2547) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง จังหวัดระยอง พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการ/การให้บริการนักท่องเที่ยว ทุกหมู่บ้าน ไม่มีส่วนร่วมกับ กระบวนการนี้ นอกจากจะช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ผ่านมา เช่น ตอบคำถาม บอกทาง และแตกต่าง จากผลการศึกษาของสถาบันดำรงราชานุภาพ (2543) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคเหนือ : กรณีศึกษา บ้านถ้ำลอด อำเภอ ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพบว่าชุมชนแห่งนี้พัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชน ต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีมาเป็นเวลานานพอสมควร ตั้งแต่ปี 2534 จึงมีความเข้มแข็งในการ บริหารจัดการพอควร มีการพัฒนาระเบียบกฎเกณฑ์ที่วางไว้ และไม่สอดคล้องกับ ยศ สันตสมบัติ (2542) ซึ่งกล่าวว่า ในการสัมมนาระดับนานาชาติเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ป่า และการพัฒนาชุมชน” ที่จัดขึ้น ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนมกราคม 2540 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับการนิยามความหมายว่าเป็น “การท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่น ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม”

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าแม่แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติสาละวินจะมีความพร้อมด้าน องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องดำเนินการแก้ไข ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว และผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนผลจากการสำรวจพื้นที่เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติสาละวินในการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่เป็นอาหารของสัตว์ป่าบริเวณใกล้ที่พักหรือบริเวณทางเดินศึกษาธรรมชาติ เช่น หว่า มะขามป้อม สมอไทย ก่อเดือย คอแลน ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารของสัตว์ป่าและเพิ่มปริมาณสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกชนิดต่าง ๆ
- 2) เพิ่มป้ายบอกทาง จัดบริเวณที่เล่นรอบกองไฟ ประสานองค์การโทรศัพท์เพื่อขอติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะ ปรับปรุงระบบไฟฟ้าบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใช้ไฟปั่นมาใช้ระบบโซล่าเซลล์ ปรับปรุงระบบประปาบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ จัดให้มีร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านอาหารของที่ระลึก จัดตั้งอำนวยความสะดวกในบ้านพัก สร้างศาลาที่พักให้นักท่องเที่ยวบริเวณจุดชมวิ
- 3) ปรับปรุงเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 2 เส้นทาง คือเส้นทางสายที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปบ้านท่าต้าฝั่ง และเส้นทางแยกจากถนนสาย 1194 ไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.3 (ห้วยบง)
- 4) เพิ่มจำนวนถังขยะและแยกประเภทของถังขยะ มีการคัดแยกขยะ การควบคุมดูแลแหล่งกำจัดขยะเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปรับปรุง/เพิ่มห้องน้ำ/ห้องสุขา บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.1 (ท่าต้าฝั่ง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.3 (ห้วยบง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ สว.4 (แม่สามแลบ) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อของบประมาณเพิ่มเติมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตามแผนแม่บทของอุทยานแห่งชาติสาละวิน
- 6) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงสอดคล้องเหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมส่อง/ดูนก กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา ฯลฯ ปรับปรุงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จัดให้มีป้ายสื่อความหมาย

7) ฝึกอบรมบุคลากรของหน่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เช่น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ การเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ การใช้เครื่องมือด้านสารสนเทศ สำหรับลูกจ้างประจำตำแหน่งพนักงานพิทักษ์ป่าที่ยังขาดอยู่ ควรขอเพิ่มเติมจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช

8) ประชาสัมพันธ์เชิงรุกแบบต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลล่วงหน้าแก่นักท่องเที่ยวทางเว็บไซต์ มีการจัดเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว มีผู้รับฟังความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาหน่วยงาน จัดหาครุภัณฑ์ อุปกรณ์ ในด้านสารสนเทศในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

9) ให้องค์กรท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติในทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนการพัฒนา การแก้ไขปัญหา การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

10) ให้ชุมชนแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว การเป็นลูกหาบ การขายของที่ระลึก การขายอาหาร/เครื่องดื่ม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) การประเมินความพร้อมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติสาละวิน
- 2) บทบาทของผู้นำชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสาละวิน
- 3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติสาละวิน